

KURUMSAL YÖNETİMİN BAĞIMSIZ DIŞ DENETİME ETKİSİ VE DENETİM FİRMASI SEÇİMİNDEKİ ROLÜ: BİST İMALAT SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA

Öğr.Gör. Mustafa ÜNAL*
Yrd.Doç.Dr. Adem ALTAY**

Araştırma

Muhasebe ve Vergi
Uygulamaları Dergisi
Temmuz 2015; 8 (2): 91-106

ÖZ

Bağımsız dış denetim, kuvvetli bir kurumsal yönetimin önemli bir parçasıdır. Bağımsız dış denetçi seçiminde birçok etken söz konusu olabilir. Firmaların bazıları denetim maliyetini minimize edecek denetim firmalarını seçerken, bazıları ise kurumsal denetim firmalarını tercih etmektedirler. Bu süreçleri iyi analiz etmek için güçlü bir kurumsal yönetim yapısının denetçi seçimi ile ilgisini anlamak büyük önem taşır.

Bu çalışmanın amacı Borsa İstanbul'da işlem gören imalat sektöründeki firmaların 2005- 2013 yılları arasındaki 882 firma-yıl verilerini kullanarak kurumsal yönetim ile denetçi seçimi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Analiz yöntemi olarak, söz konusu ilişki lojistik regresyon analizi kullanılarak incelenmiştir. Ampirik bulgular, denetçi firmasının seçiminin, özellikle yönetim kurulu ve ortaklık yapısı başta olmak üzere piyasa değerinin defter değerine oranı, toplam varlıkların logaritması, cari oran ve şirketin CEO'sunun durumundan etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Muhasebe, Denetçi Seçimi, Kurumsal Yönetim, Denetim Kalitesi

JEL Kodları: M42, G34

THE EFFECT AND ROLE OF CORPORATE GOVERNANCE ON INDEPENDENT EXTERNAL AUDITING AND SELECTION OF AUDITOR: AN APPLICATION IN THE BIST MANUFACTURING SECTOR

ABSTRACT

Independent external audit is a main part of a strong corporate governan-

* Kara Harp Okulu, İşletme Bölümü, muunal@kho.edu.tr

** Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, altay@gazi.edu.tr

ce. There are several factors can be considered in the selection of independent external auditors. Some companies consider low cost, however some prefer institutionalized audit firms. For analyzing this process understanding the relationship between strong corporate governance structure and selection of auditors is important.

The aim of this research is analyzing the relationship between the auditor selection and corporate governance with using the 882 year-company data of manufacturing companies, traded on the Istanbul Stock Exchange, between 2005 and 2013. Logistic regression analysis was used in this research. Results showed that committee of the board and ownership structure, the ratio between market value and book value, logarithms of total assets, current ratio and CEO have significant effects on the selection of auditor.

Keywords: Accounting, Auditor Choice, Corporate Governance, Audit Quality

JEL Codes: M42, G34

1. GİRİŞ

Kurumsal yönetimin konusu, şirket yönetiminde 1980'li yıllardan başlayarak, başta ABD ve İngiltere olmak üzere, özellikle batıda giderek artan bir önem kazanmıştır. 2000 yılından itibaren Amerika'da Enron, WorldCom, İtalya'da Parmalat gibi şirket skandallarından sonra bu konu uluslararası iş dünyasının en önemli gündem maddelerinden birisi haline gelmiştir (Derman, 2005).

Enron, WorldCom ve Parmalat gibi skandallar ortaya çıktığında tüm dünyada şok etkisi yaratmıştır. Skandallar arka arkaya ortaya çıkarken işletme yöneticilerinin, yönetim kurulu üyelerinin ve iç denetçilerin etik olmayan davranışlar sergilediği, hileli işlemlere giriştikleri veya sorumluluklarını yerine getirirken ihmalkâr davrandıkları görülmüştür. Denetim firmalarının da işlev ve görevlerini tam olarak yerine getirmedikleri anlaşılmıştır. Tarihteki en büyük şirket iflaslarından olan bu skandallar muhasebe ve denetim açısından dönüm noktası niteliğindedir. Bu skandallarla yatırımcılar milyarlarca dolar zarara uğramış, ülke ekonomilerinde büyük yıkıma yol açmıştır. Bu olaylarda etik davranışlar köklü olarak sorgulanmaya başlamış, başta mali piyasalar sistemi olmak üzere şirket yöneticileri ve denetim firmaları saygınlıklarını ve güvenilirliklerini kaybetmişlerdir.

Görüldüğü gibi, yaşanan uluslararası şirket skandallarının başında bağımsız dış denetim hizmetlerindeki zafiyet gelmektedir. Bağımsız dış denetim hizmetleri ne kadar kaliteli olursa, şirket skandalları ve ekonomik krizler o

oranda azalacaktır. Bundan dolayı bağımsız dış denetim, kuvvetli bir kurumsal yönetimin önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda işletmelerin bağımsız dış denetçi seçerken denetim kalitesini göz önünde bulundurarak denetçi seçmeleri, işletmeler için hayati bir önem taşımaktadır. Uluslararası boyutta küreselleşmeyle beraber ortaya çıkan ve işletmelerin olmazsa olmazı haline gelen kurumsal yönetim, “bağımsız dış denetçi seçiminde ne kadar etkilidir?” sorusu akla gelmektedir. Dünya literatüründe bu konuyu inceleyen çalışmalar yok denecek kadar az sayıdadır. Bu sebeple, çalışmanın konusu, kurumsal yönetimin, Borsa İstanbul’a kayıtlı imalat sektöründeki işletmelerin bağımsız dış denetçi seçimi üzerindeki etkisi olarak belirlenmiştir.

Bu çerçevede, kurumsal yönetimi temsil eden değişkenlerin Borsa İstanbul’a kayıtlı imalat şirketlerinin bağımsız dış denetçi seçimi üzerine bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi çalışmanın başlangıç noktasıdır. Ayrıca eğer böyle bir etki söz konusu ise bu ilişkinin yönünün tespit edilmesi ve kullanılan tüm performans ölçütleri arasındaki tutarlılığının belirlenmesi, çalışmanın temel amaçlarını oluşturmaktadır. İmalat sektöründeki firmalara yol gösterici nitelikte olması hedeflenen bu çalışmanın, aynı zamanda ülke ekonomisine de katkıda bulunması beklenmektedir.

2. DENETÇİ SEÇİM ŞEKİLLERİ VE SÜRECİ

Bağımsız denetçi seçiminde ilk olarak denetim firmasının yapısı ve çalışanları incelenmelidir. Bir kimsenin kendi mesleğinde beyan edilen değerlere ve inançlara duyduğu yüksek düzeyli sadakat, farklı derecelerde olabilir, çalıştığı organizasyondaki değerler ve inançlarla çelişebilir veya karşı karşıya gelebilir. Katılımcılar meslekleriyle ilgili taşıdıkları etik ihtiyaçlar ile organizasyon tarafından yaratılan aidiyet duygusu arasında bir uzlaşmaya varmak zorunda kalabilirler. Bu özellikle denetim açısından bir sorun taşımaktadır. Çünkü denetçiler etik ve moral kuruluşların iş dünyasına bağlanmasında tartışmasız önemli bir rol oynamaktadırlar.

Denetçiler, bir yandan yönetim sürecini devam ettiren bir unsur olarak aynı zamanda etik değerlerin git gide büyüyen bir şekilde sosyal sorumluluğun bir parçası olmasına özen göstermektedirler. Denetçi firmalar, toplumun varılan sonuçlara değer verdiği ve insanların bu sonuçlara göre hareket ettiği birer yasal gözeticidirler. Ayrıca, insanların ya da firmaların kendilerini profesyonel olarak değerlendirmelerinde rol oynamakta ya da profesyonel olarak değerlendirmeleri için cesaretlendirme işlevleri de vardır. Muhasebe mesleği ile ilgili yazın genel olarak, meslekte yer alanların işleri ve çalıştıkları firmalarla ilgili ikili problemler, bu problemler arasındaki ilişkiler üzerine eğilmektedir. Sorensen’in, kurumsal ve mesleki çatışmanın ikili

bağlılığından bahsetmektedir. Araştırmacıların özellikle sorguladıkları nokta, kurumsal mecburiyetlerin denetçileri profesyonel olmayan davranışlara ittiğidir. Bu davranışlara örnek olarak, ücretler konusunda müşterilerin görüşlerine başvurarak bu görüşleri kamunun ihtiyaçlarına tercih etmek ya da firma kaynaklarını ve firmanın karlılığını her şeyin önüne koymak verilebilir. Büyük denetim firmalarında çalışan denetçiler, firmalarla ilgili kaygılarını mesleki davranış kalıplarının önüne koymamaktadırlar ve aidiyet hissettikleri kurumsal kimliğin mesleki davranışlarının önüne geçmesine izin vermezler. Böylelikle büyük denetim firmaları denetim kalitesini kolay kolay bozmazlar ve kurumsal firmalar tarafından tercih edilirler (Falieres ve Herrbach, 2014: 3).

Bağımsız dış denetçi seçme sürecindeki diğer bir aşama ise, dış denetim faaliyetlerinin başarılı bir şekilde tamamlanmasını sağlamak amacıyla planlama ve hazırlık yapmaktır. Öncelikle denetim ihtiyacı belirlenir, denetim şartları değerlendirilir ve daha sonra genel kurul toplantısında görüşülerek denetçi seçimi yapılır (Gantz , 2014: 70).

Denetim faaliyeti herhangi bir işletmenin, denetim işi ile ilgili denetim kuruluşuna başvurmasıyla ve denetçinin bu isteği değerlendirerek, işi almaya karar vermesiyle başlar. Denetim kuruluşu işi kabul edip etmemekte serbesttir (Ataman ve diğerleri, 2001).

İşletme istediği denetçiyi seçme hakkına sahiptir. Burada denetim kuruluşunun tanınmışlığı, yaptığı hizmetlerin kalitesi, geçmiş tecrübeleri ve işin maliyeti işletme tarafından ölçüt olabilir (Ataman ve diğerleri, 2001).

DeFond (1992) yapmış olduğu çalışmada; bağımsız denetçi seçimi ve müşteri firmada ortaya çıkan temsil çatışmaları arasındaki ilişkiyi ölçmek için denetim firmasının büyüklüğü, sektörel uzmanlığı ve bağımsızlık gibi değişkenleri kullanmıştır. Çalışmada, işletme yöneticilerinin ortaklık yüzdesi ile ilgili bir beklentisi olması durumunda daha yüksek kalitede bir denetim talep ettikleri tespit edilmiştir.

Denetçiler TTK'nın 399. maddesi birinci fıkrasında seçimi, seçim zamanı ve tescil ve ilanı yer almaktadır. Buna göre,

- Denetçi, şirket genel kurulunca; topluluk denetçisi, ana şirketin genel kurulunca seçilir.
- Denetçinin, her faaliyet dönemi ve her halde görevini yerine getireceği faaliyet dönemi bitmeden seçilmesi şarttır.
- Seçimden sonra yönetim kurulu, gecikmeksizin denetleme görevini hangi denetçiye verdiğini ticaret siciline tescil ettirir ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile internet sitesinde ilan eder.

TTK madde 399'a göre, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi;

- Yönetim kurulunun,
- Sermayenin yüzde onunu, halka açık şirketlerde esas veya çıkarılmış sermayenin yüzde beşini oluşturan pay sahiplerinin istemi üzerine, ilgilileri ve seçilmiş denetçiyi dinleyerek, seçilmiş denetçinin şahsına ilişkin haklı bir sebebin gerektirmesi, özellikle de onun taraflı davrandığı yönünde bir kuşkunun varlığı halinde, başka bir denetçi atayabilir. 399. maddeye göre başka bir denetçi ifadesi de, yukarıda denetçi olarak sayılanlardan biri olmalıdır. Denetçinin atanma tarihi için TTK geçici madde 6'da hüküm bulunmaktadır. 6102 sayılı kanunun 400. maddesinde öngörülen denetçi, anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin yetkili organı tarafından en geç 1/3/201x tarihine kadar seçilmelidir. Seçilen denetçi 1/1/201x tarihli açılış bilançosunu denetlemelidir (Yıldırım, 2011).

3. KURUMSAL YÖNETİMİN DENETÇİ SEÇİMİNDEKİ YERİ

Denetim faaliyeti, kurumsal yönetimin bir parçası olarak kabul edilebilir. Kurumsal yönetim ve bağımsız dış denetim hizmetleri arasında tamamlayıcı bir ilişki den bahsedilebilir. Denetçi, müşteri firmaların yüksek kaliteli finansal raporlar almalarını sağlamak ve onların çıkarlarını korumaya yardımcı olmak için kurumsal yönetim faktörleri ile birlikte çalışmak zorundadır (Fooladi ve Farhadi, 2011: 1).

Kurumsal yönetim anlayışı içerisinde denetim önemli bir yere sahiptir. Kurumsal yönetimin genel kabul görmüş ilkelerinin hayata geçirilebilmesi ve ilgililerin gözünde kurumsal itibar ve güvenin sağlanmasında denetim faaliyetlerinin rolü büyüktür.

Gerek iç denetim gerekse bağımsız denetim faaliyetlerinin risk odaklı olarak gerçekleşmesi ile birlikte işletme içerisinde oluşabilecek hata, hile ve yolsuzluklar engellenebilecek ve bu yolla kurumun kurumsal yönetimin hesap verilebilirlik ve şeffaflık ilkeleri güçlendirilecektir (Yenigün, 2008: 59).

Finansal tablolarda yer alan bilgilerin gerçeğe aykırı olduğunu saklamak amacıyla; ilgili otoritelerin denetçilerine ya da bağımsız denetim şirketi yetkililerine yanlış bilgi vermek, önemli bilgileri mali tablolara yansıtılmak suretiyle halka açıklamamak ve kamuya yanıltıcı finansal bilgi açıklamak gibi fiillerde bulunan yöneticilerin asıl sorunu, esasında kurumsal yönetim ilkelerine uymamalarıdır (Küçüksözen ve Küçükkoçoğlu, 2005: 86).

Şirket faaliyetleri ve finansal durumu ile ilgili olarak kamuoyunun aydınlatılması ve şeffaflığın sağlanması; bu çerçevede hisse senetleri borsada

işlem gören şirketlerin, kurumsal yatırımcılar ve diğer çıkar sahipleri için önem taşıyan bilgileri zamanında ve eksiksiz kamuoyuna açıklaması gibi kurumsal yönetimin bir amacı bulunmaktadır (Aktan, 2005). Aslında firmalar farkında olmadan bağımsız dış denetçi firmasını seçerken bu amaç çerçevesinde hareket etmektedirler. Bu durum kurumsal yönetim ile denetçi seçiminin ne derece ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

4. UYGULAMA

4.1. Araştırmanın Amacı

Küreselleşmeyle beraber ortaya çıkan ve işletmelerin olmazsa olmazı haline gelen kurumsal yönetim, “bağımsız dış denetçi seçiminde ne kadar etkilidir?” sorusunu akıllara getirmiştir. Bugüne kadar dünya literatüründe kurumsal yönetim ile bağımsız dış denetçi seçimi arasındaki ilişkiyi inceleyen iki adet çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan bir tanesi 2009 yılında yayınlanan “The impact of corporate governance on auditor choice: Evidence from China” isimli bir makaledir. Diğer çalışma ise 2013 yılında yayınlanan “Is Corporate Governance A Determinant of Auditor Choice? Evidence From Turkey” isimli bir makaledir. Yapılan literatür taramasında da denetçi seçimiyle alakalı az sayıda kaynak olması, bu çalışmanın yapılmasını sağlamıştır.

Bu çalışmanın amacı, kurumsal yönetimin Borsa İstanbul’a kayıtlı imalat şirketlerinin dış denetçi seçimi üzerine olan etkisinin araştırılmasıdır. Bu çerçevede, kurumsal yönetimi temsil eden değişkenlerin Borsa İstanbul’a kayıtlı imalat şirketlerinin dış denetçi seçimi üzerine bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi çalışmanın başlangıç noktasıdır. Ayrıca eğer böyle bir etki söz konusu ise bu ilişkinin yönünün tespit edilmesi ve kullanılan tüm performans ölçütleri arasındaki tutarlılığının belirlenmesi çalışmanın temel amaçlarını oluşturmaktadır. Bu nedenle, Borsa İstanbul’da işlem gören imalat sektöründeki firmaların 2005-2013 yılları arasındaki 882 firma-yıl verilerini kullanarak kurumsal yönetim ile denetçi seçimi arasındaki ilişki incelenmiştir.

4.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın analizinde 2005-2013 yılları arasında Borsa İstanbul’da işlem gören ve uygun veriler elde edilebilen Ulusal Pazar’a kayıtlı 98 imalat işletmesinin dört yıllık verileri kullanılmıştır. Kullanılan veriler yıllık olarak analize dâhil edilmiştir. Verilerine ulaşılamayan imalat işletmeleri araştırmaya dâhil edilmemiştir. İmalat işletmeleri dışındaki işletmeler bütünlük olması açısından araştırma dışında tutulmuştur.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, kurumsal yönetimin bağımsız dış denetçi seçimi üzerine etkisinin ölçülmesi amacıyla 98 şirket 2005-2013 dönemi için korelasyon analizi ve lojistik regresyon analizi yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. Bu çerçevede, 2005-2013 yıllarına ilişkin tüm dönem analizlerinde toplam 882 gözlem yapılarak analizler gerçekleştirilmiştir.

4.4. Literatür Taraması

Kurumsal yönetim ile bağımsız dış denetçi seçimi arasındaki ilişkinin irdelendiği uygulamalarla ilgili olarak yabancı ve yerli literatürde iki tane çalışmaya ulaşılabilmektedir. Tablo 1.'de bu çalışmalara yer verilmiştir.

Tablo-1: Kurumsal Yönetim ve Denetçi Seçimi Arasındaki İlişki Üzerine Çalışmalar

Yazarlar	Yıl	Temel Bulgular
Z. Jun Lin, Ming Liu	2009	Bu çalışmada kurumsal yönetimin bağımsız dış denetçi üzerindeki etkisi incelenmiş ve en büyük hissedarın hisse oranı, yönetim kurulu üye sayısı, şirketin CEO'su ve yönetim kurulu başkanının benzerliği, toplam varlıkların logaritması, varlık devir hızı ve aktif kârlılık gibi değişkenlerin bağımsız dış denetçi seçimini etkilediği ortaya çıkarılmıştır.
Yasemin ZENGİN KARAİBRAHİMOĞLU	2013	Bu çalışmada kurumsal yönetimin bağımsız dış denetçi üzerindeki etkisi incelenmiş ve en büyük hissedarın hisse oranı, yönetim kurulu üye sayısı, şirketin CEO'su ve yönetim kurulu başkanının benzerliği, toplam varlıkların logaritması, bağımsız yönetim kurulu üye sayısı ve en büyük hissedarın kurum yada şahıs olması gibi değişkenlerin bağımsız dış denetçi seçimini etkilediği ortaya çıkarılmıştır.

Tablo-1'de gösterilen 2009 ve 2013 yıllarında yapılan çalışmalarda 9'ar adet değişken kullanılmıştır ve kullanılan bu değişkenlerin 6 adedi anlamlı çıkmıştır. Bu çalışmalarda birden fazla sektör verileri kullanılarak karma sonuçlar elde edilmiştir.

Çalışmamızda 2009 ve 2013 yıllarında yapılan çalışmalara ek olarak piyasa değerinin defter değerine oranı, cari oran ve kurumsal yönetim endeksinde taranma durumu değişkenleri eklenmiştir. Çalışma sektör düzeyine indirgenmiş ve imalat sektöründeki firmalara uygulanmıştır. 2009 yılında yapılan çalışmada 2002, 2003 ve 2004 yıllarındaki firma verileri baz alı-

nırken, 2013 yılında yapılan çalışmada 2005-2009 yılları arasındaki veriler incelenmiştir. Bu çalışmada ise 2005-2013 yılları arasında 882 firma-yıl verileri kullanılmıştır.

4.5. Araştırma Modeli

Yukarıda verilen bilgiler çerçevesinde, kurumsal yönetim ile bağımsız dış denetçi seçimi arasındaki ilişkiyi incelemek için kullanılan lojistik regresyon modeli ilgili literatür ışığında aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur (Karaibrahimoğlu, 2013):

$$dfirmatür = \beta_0 + \beta_1 \text{Hissedaroran} + \beta_2 \text{yonkuruyesayısı} + \beta_3 \text{Bagyonkuruyesayısı} + \beta_4 \text{Denkomitesi} + \beta_5 \text{pd_dd} + \beta_6 \text{Lntopvar} + \beta_7 \text{Varlıkdevirhızı} + \beta_8 \text{Aktifkarlılık} + \beta_9 \text{topyabkay_topvarlık} + \beta_{10} \text{cari_oran} + \beta_{11} \text{ceo}(1) + \beta_{12} \text{enbuyukhissedar}(1) + \epsilon$$

dfirmatür = 1 eğer firma ilk dört büyük denetim firması ise, 0 ise diğer firmalar;

Hissedaroran = Yüzdesel olarak en büyük hissedarın ortaklık hissesi;

yonkuruyesayısı = Yönetim kurulu üye sayısı;

Bagyonkuruyesayısı = Yönetim kurulundaki bağımsız üye sayısı;

Denkomitesi = Denetim komitesi üye sayısı;

pd_dd = Piyasa değerinin defter değerine oranı;

Lntopvar = Toplam varlıkların logaritması;

Varlıkdevirhızı = Net satışların varlıkların toplamına oranı;

Aktifkarlılık = Net kârın aktif toplama oranı;

topyabkay_topvarlık = Toplam yabancı kaynakların;

cari_oran = Dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklara oranı;

ceo(1) = 1 şirketin CEO'su ve Yönetim Kurulu Başkanı aynı kişi ise, 0 ise farklı kişi;

enbuyukhissedar = 1 en büyük hissedar bir kurum ise, 0 ise şahıs.

Kurulan modelde şu hipotezler geliştirilmiştir:

H1a: Hissedar oranı ile denetçi firmasının türü arasında bir ilişki vardır.

H2a: Yönetim kurulu üye sayısı ile denetçi firmasının türü arasında bir ilişki vardır.

H3a: Bağımsız yönetim kurulu üye sayısı ile denetçi firmasının türü arasında bir ilişki vardır.

H4a: Denetim komitesi üye sayısı ile denetçi firmasının türü arasında bir ilişki vardır.

H5a: Piyasa değeri/ defter değeri ile denetçi firmasının türü arasında bir ilişki vardır.

H6a: Toplam varlıkların logaritması ile denetçi firmasının türü arasında bir ilişki vardır.

H7a: Varlık devir hızı ile denetçi firmasının türü arasında bir ilişki vardır.

H8a: Aktif kârlılık ile denetçi firmasının türü arasında bir ilişki vardır.

H9a: Toplam yabancı kaynaklar/toplam varlıklar ile denetçi firmasının türü arasında bir ilişki vardır.

H10a: Cari oran ile denetçi firmasının türü arasında bir ilişki vardır.

H11a: CEO ile yönetim kurulu başkanı aynı olması durumu ile denetçi firmasının türü arasında bir ilişki vardır.

H12a: En büyük hissedar ile denetçi firmasının türü arasında bir ilişki vardır.

4.6. Araştırmada Kullanılan Değişkenler

Araştırmamızda 13 adet bağımsız ve 1 adet bağımlı değişken bulunmaktadır.

Bağımsız değişkenler:

- En büyük hissedarın hisse oranı
- Yönetim kurulu üye sayısı
- Bağımsız yönetim kurulu üye sayısı
- Denetim komitesi üye sayısı
- Piyasa değeri/defter değeri oranı
- Toplam varlıkların logaritması
- Varlık devir hızı oranı
- Aktif kârlılık oranı
- Toplam yabancı kaynaklar/toplam varlıklar oranı
- Cari oran
- CEO ile yönetim kurulu başkanının aynı olması durumu
- En büyük hissedarın kurum ya da şahıs olması durumu

Bağımlı değişken ise bağımsız dış denetim firması türüdür.

4.7. Veri Seti

Araştırmaya dahil olan firmaların, bağımlı ve bağımsız değişkenleri Borsa İstanbul resmi web sayfası ve Kamuyu Aydınlatma Platformu resmi web sayfasından elde edilmiştir. Bazı veriler, işletmelerle iletişime geçmek suretiyle elde edilmiştir. Bazı veriler de Borsa İstanbul ve Kamuyu Aydınlatma Platformu ile iletişime geçilmek suretiyle veriler elde edilmiştir.

4.8. Analiz

Araştırmanın bu kısmında yapılan analizler kapsamında sürekli değişkenlere ait korelasyon analizi ile lojistik regresyon analizleri yapılarak bulgular yorumlanmıştır. Korelasyon analizi lojistik regresyon modelinde yer alan sürekli değişkenlerin birbiri ile olan ilişkilerinin yönü ve şiddetini göstermesi bakımından ele alınmıştır. Bağımlı değişken olan denetim firması türü ile bağımsız değişkenler arasındaki nedensel analizi için lojistik regresyon kullanılmıştır. Lojistik regresyon, bağımlı değişkenin kategorik yapıda olduğu durumlarda kullanılan bir regresyon çeşididir. Bu analiz kapsamında bağımlı değişken iki kategorili (ilk dört büyük denetim firması ve diğer firmalar) olması sebebiyle de lojistik regresyonun kullanılması uygun görülmüştür.

4.8.1. Korelasyon Analizi

Bağımsız değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo-2: Korelasyon Matrisi

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Hissedaroran	1								
2	Yonkuruyesayısı	-,108**								
3	bagyonkuruyesayısı	0,022	,210**							
4	Denkomitesi	0,059	,188**	0,04						
5	pd_dd	,102**	-0,059	-0,054	0,037					
6	Lntopvar	,117**	,107**	,117**	,133**	-0,042				
7	Varlikdevirhızı	-0,009	,120**	-0,059	0,003	0,014	-,114**			
8	Aktifkarlılık	-0,045	0,054	-0,026	0,015	-0,005	-0,05	,786**		
9	topyabkay_topvarlık	-0,008	0,031	-0,01	-,067*	,070*	-,180**	,740**	,631**	
10	cari_oran	-,070*	,125**	-0,021	,120**	-0,047	0,036	-,074*	0,055	-,327**

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). anlamlı%1

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed). daha az anlamlı%5

1. Hissedar oranı ile sırasıyla yönetim kurulu üye sayısı ve cari oran arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < .01$; $r = -,108$, $p < .05$; $r = -$

,070). Yani firmaların en büyük hissedarın oranları yükseldikçe yönetim kurulu sayısı ve cari oranlarının azaldığı görülmektedir.

Hissedar oranı ile sırasıyla pd/dd oranı ve toplam varlıkların logaritması arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < ,01$; $r = ,102$, $r = ,117$). Yani Firmaların en büyük hissedarın oranları yükseldikçe pd/dd oranı ve toplam varlıkların logaritmasının arttığı görülmektedir.

Hissedar oranı ile bağımsız yönetim kurulu sayısı, denetim komitesi üye sayısı, varlık devir hızı, aktif karlılık ve toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p > ,05$).

2. Yönetim kurulu üye sayısı ile sırasıyla bağımsız yönetim kurulu üye sayısı, denetim komitesi üye sayısı, toplam varlıkların logaritması, varlık devir hızı ve cari oran arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < ,01$; $r = ,210$, $r = ,188$, $r = ,107$, $r = ,120$, $r = ,125$). Yani firmaların yönetim kurulu üye sayıları yükseldikçe bağımsız yönetim kurulu üye sayısı, denetim komitesi üye sayısı, toplam varlıkların logaritması, varlık devir hızı ve cari oranın arttığı görülmektedir.

Yönetim kurulu üye sayısı ile piyasa değeri/defter değeri oranı, aktif kârlılık ve toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p > ,05$).

3. Bağımsız yönetim kurulu üye sayısı ile toplam varlıkların logaritması arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < ,01$; $r = ,117$). Yani firmaların bağımsız yönetim kurulu üye sayısı yükseldikçe toplam varlıkların logaritmasının arttığı görülmektedir.

Bağımsız yönetim kurulu üye sayısı ile denetim komitesi üye sayısı, piyasa değeri/defter değeri oranı, varlık devir hızı, aktif kârlılık, toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı ve cari oranı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p > ,05$).

4. Denetim komitesi üye sayısı ile toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < ,05$; $r = -,067$). Yani firmaların denetim komitesi üye sayısı yükseldikçe toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranının azaldığı görülmektedir.

Denetim komitesi üye sayısı ile sırasıyla toplam varlıkların logaritması ve cari oran arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < ,01$; $r = ,133$, $r = ,120$). Yani Firmaların en büyük hissedarın oranları yükseldikçe toplam varlıkların logaritması ve cari oranın arttığı görülmektedir.

Denetim komitesi üye sayısı ile piyasa değeri/defter değeri oranı, varlık devir hızı ve aktif karlılık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p > ,05$).

5. Piyasa değeri/defter değeri oranı ile toplam yabancı kaynakların toplam

varlıklara oranı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < ,05$; $r = ,070$). Yani firmaların piyasa değeri/defter değeri oranı yükseldikçe toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranının arttığı görülmektedir.

Piyasa değeri/defter değeri oranı ile toplam varlıkların logaritması, varlık devir hızı, aktif kârlılık ve cari oran arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p > ,05$).

6. Toplam varlıkların logaritması ile sırasıyla varlık devir hızı ve toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < ,01$; $r = -,114$, $r = -,180$). Yani firmaların toplam varlıkların logaritması yükseldikçe varlık devir hızı ve toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranının azaldığı görülmektedir.

Toplam varlıkların logaritması ile aktif kârlılık ve cari oran arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p > ,05$).

7. Varlık devir hızı oranı ile cari oran arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < ,05$; $r = -,074$). Yani firmaların varlık devir hızı oranı yükseldikçe cari oranın azaldığı görülmektedir.

Varlık devir hızı oranı ile sırasıyla aktif kârlılık ve toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < ,01$; $r = ,786$, $r = ,740$). Yani firmaların piyasa değeri/defter değeri oranı yükseldikçe toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranının arttığı görülmektedir.

8. Aktif kârlılık ile toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < ,01$; $r = ,631$). Yani firmaların aktif kârlılığı yükseldikçe toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranının arttığı görülmektedir.

Aktif kârlılık ile cari oran arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p > ,05$).

9. Toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı ile cari oran arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < ,05$; $r = -,327$). Yani firmaların Toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı yükseldikçe cari oranın azaldığı görülmektedir.

4.8.2. Lojistik Regresyon Analizi

İşletmelerin denetim firması tercihlerini etkileyen faktörlerin etkisi lojistik regresyon analizi ile incelenmiştir. Lojistik regresyon analizi bağımlı değişkenin kategorik değişken olduğu durumlarda kullanılması bakımından bu çalışmada tercih edilmiştir. Bağımlı değişken olarak uluslararası menşeli denetim firması birinci grubu oluştururken diğerleri ikinci grubu oluşturmuştur. Bağımlı değişken lojistik regresyonda ilk dört büyük firmayı tem-

silen 1, diğer firmaları temsilen de 0 değerini almıştır. Analiz 2005-2013 yıllarını kapsayan 882 firma-yıl gözlem sayısında gerçekleşmiştir.

Tablo-3: Kategorik Bağımsız Değişkenler

		Gözlem (1)	Kodlama
Enbuyukhissedar	Kurum Değil	84	1,000
	Kurum	798	,000
Ceo	Farklı	807	1,000
	Aynı	75	,000

Bağımsız değişkenlerden kategorik yapıda olanlar, en büyük hissedarın kurum olup olmadığı değişkeni ile CEO'nun yönetim kurulu başkanı ile aynı olup olmadığı değişkenleridir. Örneklem içerisinde 84 gözlemin en büyük hissedarının bir kurum olmadığı buna karşın 798 gözlemin ise kurum olduğu görülmektedir. Buna karşın 807 gözleminde CEO'nun yönetim kurulu başkanından farklı olduğu görülmektedir.

Tablo-4: Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	Df	Sig.
1	23,789	8	,052

Hosmer and Lemeshow Testine bakıldığında $p > ,05$ olduğundan kurulan modelin anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo-5: Sınıflama Tablosu

	Gözlenen	Tahminlenen			
		Dfirmatur		Doğru Tahmin Oranı	
		Yerli	Big4		
Step 1	Dfirmatur	Yerli	194	155	55,6
		Big4	83	450	84,4
	Genel Oran				73,0
a. sınır oranı: ,500					

Sınıflama tablosuna bakıldığında doğru sınıflama yüzdesinin % 73 olduğu görülmektedir. Yani 882 firmanın 649'unun hangi firma tarafından denetlendiği doğru tahmin edilmiştir.

Tablo-6: Lojistik Regresyon Denklemindeki Değişkenler

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Hissedaroran	,035	,004	62,122	1	,000	1,036
	yonkuruyesayısı	,268	,043	38,300	1	,000	1,307
	Bagyonkuruyesayısı	-,037	,072	,260	1	,610	,964
	Denkomitesi	,272	,175	2,406	1	,121	1,313
	pd_dd	,091	,039	5,527	1	,019	1,096
	Lntopvar	,362	,110	10,834	1	,001	1,437
	Varlık devir hızı	,061	,143	,183	1	,669	1,063
	Aktifkarlılık	-,101	,122	,681	1	,409	,904
	topyabkay_topvarlık	,099	,331	,089	1	,765	1,104
	cari_oran	-,096	,048	4,026	1	,045	,909
	ceo(1)	,814	,295	7,623	1	,006	2,256
	enbuyukhissedar(1)	,078	,294	,070	1	,791	1,081
	Constant	-7,393	1,091	45,883	1	,000	,001

Tablo-6'ya bakıldığında hissedar oranı, yönetim kurulu üye sayısı, pd/dd oranı, toplam varlıkların logaritması, cari oran ve ceo değişkenlerinin model denkleminde kullanılabileceği belirlenmiştir ($p < ,05$). Bağımsız yönetim kurulu üye sayısı, denetim komitesi, varlık devir hızı, aktif kârlılık, toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı ve en büyük hissedar oranı model denkleminde kullanılamayacağı görülmektedir ($p > ,05$).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, son yıllarda dünyadaki gelişmelere paralel olarak, kurumsal yönetimin bağımsız dış denetçi seçimindeki etkisi tartışılmış ve Borsa İstanbul'a kayıtlı imalat sektöründeki firmalara yönelik bir araştırma ile bu etki ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte yapılan literatür taramasının sonrasında daha önceki çalışmalar değerlendirilerek, uygulama, Borsa İstanbul'a kayıtlı ulusal pazarda faaliyet gösteren imalat sektöründeki 98 firma üzerinde yapılmıştır.

Yaptığımız bu araştırma kapsamında bağımlı değişken olan denetçi firması türünün, bağımsız değişkenlerle olan istatistiki verileri verilmiş, değişkenler arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla korelasyon analizi ve bağımlı değişken üzerinde etkisi olduğu düşünülen bağımsız değişken yada değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklayan lojistik regresyon analizi yapılmıştır.

Korelasyon analizine bakıldığında, aktif kârlılık ve varlık devir hızı birbiri ile en yüksek korelasyon ilişkisine sahip değişkenler olduğu görülmektedir. En düşük korelasyon ilişkisine sahip değişkenler ise toplam yabancı kaynakla-

rın toplam varlıklara oranı ile bağımsız yönetim kurulu üye sayısıdır. Bütün değişkenler istatistiksel olarak negatif yada pozitif anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Yönetim kurulu üye sayısı ile en büyük hissedar oranı, varlık devir hızı ile toplam varlıkların logaritması, toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı ile denetim komitesi ve toplam varlıkların logaritması, cari oran ile en büyük hissedar oranı, varlık devir hızı ve toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusu iken, bağımsız yönetim kurulu üye sayısı ile yönetim kurulu üye sayısı, denetim komitesi ile yönetim kurulu üye sayısı, piyasa değerinin defter değerine oranı ile en büyük hissedar oranı, toplam varlıkların logaritması ile en büyük hissedar oranı, yönetim kurulu üye sayısı, bağımsız yönetim kurulu üye sayısı ve denetim komitesi, varlık devir hızı ile yönetim kurulu üye sayısı, aktif kârlılık ile varlık devir hızı, toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı ile piyasa değerinin defter değerine oranı, varlık devir hızı ve aktif kârlılık, cari oran ile yönetim kurulu üye sayısı ve denetim komitesi arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur.

Son olarak lojistik regresyon analizine bakıldığında, kurumsal yönetimin bağımsız dış denetçi seçimine etkisi üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğunu görmekteyiz. Kullandığımız bağımsız değişkenlere baktığımızda, en büyük hissedarın hisse oranı, yönetim kurulu üye sayısı, piyasa değerinin defter değerine oranı, toplam varlıkların logaritması, cari oran ve şirketin CEO'sunun durumu bağımlı değişkenimiz olan bağımsız dış denetim firmasının türünü etkilerken, denetim komitesi, varlık devir hızı, aktif kârlılık, toplam yabancı kaynakların toplam varlıklara oranı, bağımsız yönetim kurulu üye sayısı ve en büyük hissedarın kurum yada şahıs olma durumu bağımlı değişkenimizi etkilememektedir. Ayrıca modele bakıldığında belirlediğimiz 13 adet bağımsız değişkenin, bağımlı değişkeni (hangi firma tarafından denetlendiği) yaklaşık %73 oranında belirleyebildiği görülmektedir. Geriye kalan % 27'lik değişim ise modele konulmayan başka değişkenler tarafından açıklanmaktadır.

Çalışmamızı 2009 ve 2013 yıllarında yapılan araştırmalarla karşılaştırdığımızda bu çalışmalardan farklı olarak piyasa değerinin defter değerine oranı ve cari oranın bağımlı değişkenimiz olan bağımsız dış denetim firmasının türünü etkilerken, varlık devir hızı, aktif kârlılık, bağımsız yönetim kurulu üye sayısı ve en büyük hissedarın kurum yada şahıs olma durumu bağımlı değişkenimizi etkilememektedir. Çıkan farklılıkların imalat sektöründen mi yoksa yıl farklılıklarından mı kaynaklandığı bilinmemektedir. Bu soru işaretinin ancak yapılacak başka çalışmalarla giderileceği değerlendirilmektedir.

Çalışmamız İmalat sektöründeki firmalar için büyük önem taşımaktadır. Kurumsal yönetimini güçlendirmek isteyen İmalat sektöründeki firmalar

çalışmamızın sonuçlarını yol haritası olarak kullanabilirler. Bundan sonraki çalışmalarda değişkenler ve yıl kısıtı artırılarak diğer sektörlerde incelenmesi diğer sektörler ve ülkemiz için yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Aktan, C. (2005). Kurumsal Şirket Yönetimi. Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası Mercek Dergisi.

Ataman, Ü., Hacırüstemoğlu, R., & Bozkurt, N. (2001). Muhasebe Denetimi Uygulamaları. İstanbul: Alfa Yayınları.

Darman, G. M. (2005). Doğru ve İyi Yönetim. 04 10, 2015 tarihinde Cgs Center: <http://www.cgscenter.org/doc/DOGRUVEIYIYONETIM.pdf> adresinden alındı.

Defond, M. L. (1992). Association Between Changes in Client Firm Agency Costs and Auditor Switching. *Journal of Practice&Theory*.

Falieres, G. A., & Herrbach, O. (2014). Organizational and Professional Identification in Audit Firms: An Affective Approach. Springer Science, Business Media Dordrecht .

Fooladi, M., & Farhadi, M. (2011). Corporate Governance and Audit Process. 2011 International Conference on Humanities, Society and Culture (s. 306-311). Singapore : IPEDR.

Gantz, S. D. (2014). The Basics of IT Audit. USA: Elsevier Inc.

Gantz, Global Challenges. (2010). 04 11, 2015 tarihinde Audit quality: challenges for international: <http://www.icaew.com/search?text=Audit+Quality> adresinden alındı.

Karaibrahimoğlu, Y. (2013). Is Corporate Governance A Determinant of Auditor Choice?-Evidence From Turkey. *Ege Akademik Bakış*, 273-284.

Küçüksözen, C., & Küçükkoçaoğlu, G. (2005). Kurumsal Şirket Yönetiminde Finansal Bilginin Rolü. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*.

Yenigün, T. (2008). Kurumsal Yönetim ve İşletme İçi Denetim. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, S. (2011). Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerde Denetçi. *Mali Çözüm*.